

İlkokul Çocukları İçin Bir Mola Mı?: Teneffüs Gerçeği

Özlem APAK TEZCAN¹

Özet

İlkokul çocuklarının zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri bir ortam olan okulda; farklı çevrelerden gelen birçok yasıtyla sosyallestikleri teneffüsler de dersler kadar önemli bir ortam sunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, öğrencilerin ve öğretmenlerin teneffüse yönelik görüşlerini alarak var olan durumu ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseninde kurgulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017/18 öğretim yılında İstanbul’da bulunan 3 farklı okulda okuyan ve 3. sınıfta öğrenim gören 125 öğrenci ve 5 öğretmen oluşturmaktadır. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda öğrenciler teneffüslerini çoğunlukla açık alanda oyun oynayarak ve spor yaparak geçirdiklerini, diğer öğrencilerin kendilerine çarpması/itmesinden ve gürültüden rahatsız olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Hayallerindeki teneffüslere yönelik olarak ise en çok okuldaki fiziki alanların ve zamansal düzenlemelere yönelik fikirleri kapsadığı görülmektedir. Öğretmenlerin teneffüslerin daha etkili ve verimli geçmesine yönelik görselleri incelendiğinde ise okuldaki fiziki altyapıya ilişkin problemlerin düzeltilmesine yönelik yapılması gereken değişikliklere vurgu yaptıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

İlkokul
İlkokul öğrencisi
Sınıf öğretmeni
Teneffüs

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 24.01.2019

Kabul Tarihi: 29.09.2020

Doi: 10.18026/cbayarsos.517173

Is It a Break for Primary School Children?: The Fact about Recess

Abstract

In the school environment where they become acquainted with rules and acquire certain knowledge, attitudes, skills, and behaviors, recesses during which they socialize with a lot of peers coming from different backgrounds and learn social skills and values are as important as classes. In this regard, this study aims to reveal students’ and teachers’ views about recesses. The study employs the case study method a qualitative research design. The sizes or features of school gardens were considered while determining the study group. 125 third graders from three different selected schools and five teachers from each school constituted the study group. Data were collected through student and teacher form prepared by the researcher and analyzed through content analysis. At the end of the study, an attempt was made to show student and teacher views concerning the steps that can be taken to make recesses more effective and productive.

Keywords

Primary school
Primary school students
Primary school teacher
Recess

About Article

Received: 24.01.2019

Accepted: 29.09.2020

Doi: 10.18026/cbayarsos.517173

¹ İletişim Yazarı: ozlemapak@kocaeli.edu.tr

Giriş

Aile ve toplumun sosyal yapısı içindeki ekonomik gerçekler, güvenlik sorunları, kentsel fiziki imkanların sınırlı olması ve sanal iletişim teknolojilerinin artmasıyla birlikte çocukların enerjilerini atabilecekleri zaman ve mekânlar azalmıştır (Bumin, 2018). Bu durum günün büyük bir bölümünü okulda geçiren çocuklar için temel gereksinimlerini karşılayabilecekleri, oyun oynayarak farklı etkinlikler gerçekleştirecekleri şekilde düzenlenen okullara olan ihtiyacı da beraberinde getirmektedir (Kıncal ve Genç, 2002).

Çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri teneffüsler, çocukların dışarı çıkmak, enerjilerini boşaltmak ve arkadaşlarıyla oyun oynadıkları zaman dilimi olarak tanımlanabilir (Tekeci, 2018). Aynı zamanda oyun kurma, organize etme, akranları ile sosyalleşme ve doğayı keşfetme fırsatı buldukları, okul gününün ayrılmaz bir parçası olarak da tanımlanmaktadır (Stapp ve Karr, 2018). Teneffüs kelimesi ayrıca okulda geçirilen zamanın (yarı zamanlı ya da tam zamanlı okullar) miktarı %15-25'i arasındadır (Baltford ve Sumpner, 1998; Zask ve ark., 2001). Bu nedenle teneffüsler çocukların fiziksel aktivitelerin sağlamaları açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Teneffüslerin yukarıda belirtilen ihtiyaçların karşılamasının ötesinde çocukların bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal yönden gelişimlerine katkı sağladığı da ortaya konulmaktadır (Ramstetter, Murray ve Garner, 2010; Brez ve Sheets, 2017). Bu anlamda teneffüsleri, sadece fiziksel aktivite yapılan bir mola olarak düşünmemek gerekmektedir. “Teneffüsler yapılandırılmalı mı yapılandırılmamalı mı?” sorusu gündeme gelmektedir. Bazı araştırmacılar yapılandırılmaması gerektiğini, çocuğun kendi ihtiyacına göre karar vermesi gerektiğini savunurken, bazı araştırmacılar yapılandırılması gerektiğini, çünkü çocuğun kendi ihtiyaçlarını belirleme noktasında yetersiz kalacağını ileri sürmektedir (Rhea, 2016). Teneffüslerin nasıl geçirilmesi gerektiğine yönelik süreç hakkında farklı görüşler olsa da “kaliteli” zaman geçirmelerine olanak sağlayan bir zaman dilimi ve uygun ortam yaratılmasının önemi vurgulanmaktadır.

Çocuklar için teneffüsler; oyun oynayabildikleri, arkadaşlarıyla buluşabildikleri, yetişkinlerin kontrolü olmadan sosyal beceri ve yeterliliklerini geliştirebildikleri bir ortam olması bakımından da büyük önem taşımaktadır (Rhea, 2016). Bu anlamda temel eğitimin amaçladığı hedefleri kazanmaları açısından da eğitsel bir öneme sahip olduğu düşünülebilir. Örneğin, ortak alanı birlikte kullanma, arkadaşlarına saygılı olma, zamanını yönetme, öz disiplin geliştirebilme vb. gibi birçok sosyal beceriyi öğrenme ve uygulama fırsatı yakalama şansı verir. Genel olarak teneffüslerin yararları şöyle sıralanabilir (Ramstetter, Murray ve Garner, 2010):

- Çocukların fiziksel becerilerini geliştirmeye yardımcı olur.
- Diğer çocuklara etkileşim fırsatı yaratması sebebiyle sosyal beceri gelişimine katkıda bulunur.
- Oyun oynamak ya da sadece sessiz bir ortamda dinlenmek entelektüel kapasiteyi artırır.
- Diğer çocuklarla bir arada olmak, ahlaki bilinç kazanmalarına katkı sağlar.
- Daha iyi “sınıf içi davranış” sergilemelerini sağlar.

Bu bağlamda çocukların teneffüs süresince yapılandırılmış oyunlar oynaması sağlanırsa sınıfa geri dönme zamanı geldiğinde öğrenmeye hazır olarak gelebileceklerini ifade etmişlerdir.

(London ve diğeri, 2015). Pellegrini ve Davis (1993) tarafından yapılan çalışmada da ilkökul çocukları için teneffüsler geciktiğinde ya da ertelendiğinde dikkatlerinin dağıldığı ve teneffüse çıktıklarında normalden daha hareketli olduklarını ortaya koymuşlardır. Pozitif okul iklimi; okulda fiziksel ve duygusal güvenlik sağlama, akranlarla ve yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurma; öğrenmeyi destekleme ve teşvik etme sorumluluklarını yerine getiren kurumsal ortam olarak tanımlanabilir (Golinkoff, Hirsh-Pasek ve Singer, 2006; London ve diğeri, 2015). Bu açıdan bakıldığında da teneffüsleri pozitif okul ikliminin bir parçası olarak görmek kaçınılmazdır.

Aynı zamanda öğrencilerin dinlenmesi için ayrılan bir zaman dilimi olarak da tanımlanan teneffüsler gürültünün de en yüksek seviyelere çıktığı anlar olarak da tanımlanabilir. Bu yönüyle de hem öğrenciler hem de okullarda görev alan eğitimciler için hem de okulda görev alan eğitimciler için en önemli problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Tamer, Küçükçiftçi ve Şan, 2011). İlkokullardaki gürültünün sebepleri olarak öğrencilerin oynarken ve teneffüse çıkarken koşuşturmaları ve sosyal olanakların eksikliğinden dolayı daha fazla gürültü çıkarma eğilimlerine bağlanmaktadır (Bulunuz ve diğ., 2018). Bu durumun öğrencilerin sınıf içerisinde oyun ihtiyacını yeterince karşılayamadığı, yeterince hareket edemediği ve daha çok pasif konumda olmasından kaynaklandığı da söylenebilir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Bildirgesi de, çocuk hakları içinde oyun oynama hakkı olduğunu kabul etmektedirler (London ve diğeri, 2015). Özellikle sosyo ekonomik yapısı daha düşük olan bölgelerde çocukların hem ruhsal hem de fiziksel gelişimlerinin hayati bir parçası olarak “oyun” u gördükleri de birçok araştırma ile ortaya konmaktadır. Örneğin Amerikan Pediatri Akademisi (APA) okulların pozitif teneffüs programları geliştirmeleri için bir takım kurallar belirlemişlerdir. Bu kurullarla farklı eyaletlerde (teneffüs sayısını veya sürelerini azaltma vb) yapılabilecek uygulamaları belli bir standarda bağlamışlardır. Bu uygulamalara örnek olarak yapılan bir araştırmaya göre, 6 düşük gelirli ilkökulda, herhangi bir kar amacı gütmeyen bir organizasyon tarafından güvenli, sağlıklı ve kapsayıcı bir ortamı teşvik eden teneffüs bazlı bir program geliştirildi. Bu çalışmada eğitimli, tam-zamanlı “koçlar” teneffüsü geliştirmek hedefiyle çalışmanın yürütüldüğü okula gönderildi ve belirlenen ortak kurallar kapsamında, çatışmaları çözme araçları sunan ve pozitif dili ve kapsayıcı davranışı teşvik eden teneffüs oyunları oluşturmak için öğrencilerle birlikte çalışıldı (London ve ark., 2015).

Teneffüs, öğrencilerin yaşadıkları deneyimlerin yanında zaman ve mekân olarak da eğitim/öğretimin önemli bir bölümüdür (Yaman, 2006). Bu bağlamda teneffüsler, bazı sınırlandırılmalar olsa da de çocukların akranları ile oyun oynayabildikleri tek zaman dilimi gibi görülmektedir (Factor, 2004). Yine okula duyulan ilginin artması, ve öğrencilerin fiziksel, estetik ve sosyal memnuniyet düzeylerinin artırılabilmesi için de teneffüslerin önemi büyüktür (Karasel Ayda ve Güneyle, 2018). Bu gerçekten hareketle araştırmanın amacı, ilkökullarda teneffüse ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerini saptamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- a. Öğrenciler teneffüste vakitlerini nasıl geçirmektedir?
- b. Teneffüslerde öğrencileri en çok rahatsız eden durumlar nelerdir?
- c. Öğrencilerin hayallerindeki teneffüslere yönelik fikirleri nelerdir?
- d. Öğretmenlerin daha etkili ve verimli teneffüsler geçirilebilmesine yönelik fikirleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması türlerinden “tanımlayıcı durum çalışması” desenine uygun olarak kurgulanmıştır. Durum çalışmasında karmaşık bir sosyal olgunun anlaşılması arzusuna dayanmaktadır (Yin, 2003). Ayrıca araştırmacının “neden” ve “nasıl” sorularıyla sosyal olguyu derinlemesine açıklamaya çalıştığı durumlar için uygundur. Bir kişi, sosyal bir ortam, bir olay ya da bir grupla ilgili durumun işlevinin nasıl gerçekleştiğinin etkili bir şekilde anlaşılabilmesini sağlayan sistemli bir veri toplama süreci olarak da tanımlanabilir (Berg, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Tanımlayıcı durum çalışmaları ise betimseldir; araştırmacılar bir durumun hakkında bilgi vermek için bir ya da iki durum kullanırlar (Davey, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılı birinci döneminde İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan 2 kamu 1 özel ilkokulda öğrenim gören 125 öğrenci ve 15 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırılan konu üzerinde detaylı bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına fırsat vermektedir (Patton, 1997). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış ise önceden belirlenmiş bir takım ölçütü karşılayan durumları çalışma fırsatı sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Çalışma grubunun seçiminde kullanılan ölçütler; a) Öğretmenlerin gönüllü olması, b) öğretmenlerin ilkokullarda 1-4. Sınıfların tümünde öğretmenlik deneyiminin olması, c) Okul bahçelerinin yapısal olarak bir takım farklılıkları olması gibi ölçütler göz önüne alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan öğrenci formu (açık uçlu 3 sorudan oluşan bir form) ve öğretmen formu (kapalı uçlu 6 soru ve açık uçlu 1 sorudan oluşan form) ile toplanmıştır.

Öğrenci Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form 3 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Teneffüse ilişkin öğrenci algılarını-deneyimlerini ve ne gibi düzenlemeler yapılması gerektiğini düşündüklerini öğrenmek amacıyla ilkokul 3. sınıf öğrencisine uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Hazırlanan form, uzman görüşüne sunulmuş, 3 alan uzmanının (Sınıf öğretmenliği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Yönetimi ve Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar) görüşleri alınmış, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Öğretmen Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, öğretmenlerin görev yaptıkları okulun fiziki özelliklerini betimlemeleri ve daha etkili ve verimli teneffüslere yönelik fikirlerini sunmaları istenmiştir. Bu doğrultuda 6 kapalı uçlu 1 de açık uçlu sorudan toplam 7 soruluk form alan uzmanlarına sunulmuş, 2 alan uzmanının (Sınıf Öğretmenliği ve Eğitim Yönetimi ve Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar) görüşleri alınmış, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Uygulamadan elde edilen formlar Microsoft Excel programına doğrudan aktarılarak numaralandırılmıştır. Daha sonra geçersiz olan formlar araştırma dışında tutularak elde kalan formlar üzerinde araştırma soruları (tema)

altında alt temalara ve kodlara ulaşılmıştır. Yapılan analizde frekans ve yüzde değerleri verilmiş, ilgili araştırma sorusu (tema) altında çalışma grubundan elde edilen cevaplar, doğrudan alıntılama yoluyla analiz tablosu altında örneklendirilmiştir. Okullar A, B ve C; öğrenciler Ö1, Ö, Ö3...; öğretmenler ise ÖĞR1, ÖĞR 2.. şeklinde kodlanarak metin içerisinde yer verilmiştir.

Analizlerde kodlayıcılar arası güvenilirliği hesaplamak için Miles ve Huberman (1994) formülünden yararlanılmıştır. Araştırmacı dışındaki kodlayıcı, Sınıf Öğretmenliği alanında doktorasını tamamlamış, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi konusunda çalışmaları olan ve nitel araştırmalar yapan bir akademisyen tarafından daha yapılmıştır. Bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirlik ise %92 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca öğrenci ve öğretmen görüşleri kendi yazıları ile metin içerisine yansıtılarak inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma sorularının yönelik olarak elde edilen öğrenci ve öğretmen görüşleri ilgili araştırma sorusu altında belirtilmiştir.

TEMA I: Öğrencilerin Teneffüste Ortamlar ve Eylemleri

Öğrencilere sorulan “teneffüslerde vakitlerini nasıl geçiriyorsun?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 1’de tema, alt tema ve kodlar şeklinde yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin teneffüste vakitlerini geçirdikleri ortam ve eylemler

Alt Temalar	Kodlar	f	%	Toplam	
				f	%
Öğrencilerin teneffüste açık alandaki eylemleri	Bahçede oyun oynuyorum.	90	49	181	71
	Top ile oynuyorum (basketbol, futbol vb.).	40	22		
	Bahçede sohbet ediyorum	14	8		
	Koşuyorum.	12	7		
	Kantine gidiyorum.	12	7		
	Arkadaşlarımla dolaşıyorum.	9	5		
	Dışarı çıkıp hava alıyorum.	2	1		
Yaralanan arkadaşlarıma yardım ediyorum.	2	1			
Öğrencilerin teneffüste kapalı alandaki eylemleri	Kitap okuyorum.	19	25	75	29
	Satranç oynuyorum.	12	16		
	Oyun oynuyorum (adam asmaca, isim şehir vb.).	8	11		
	Sınıfta vakit geçiriyorum.	8	11		
	Resim yapıyorum.	6	7		
Tuvalete gidiyorum.	6	7			

Ders çalışıyorum.	6	7				
Dinleniyorum.	2	3				
Camdan dışarıyı izliyorum.	2	3				
Atıştırmalıklarımı yiyorum.	2	3				
Arkadaşlarımı kızdırıyorum /sataşıyorum.	2	3				
Kütüphaneye gidiyorum.	1	2				
Dans ediyorum.	1	2				
<i>Genel Toplam</i>			256	100	256	100

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin ağırlıklı olarak açık alanda okul bahçesinde oyun oynayarak, top oynayarak veya koşturarak geçirdikleri söylenebilir. Kapalı alan tercih eden öğrenciler ise daha çok sınıfta, kitap okuyarak, satranç oynayarak ve kalem-kâğıt oyunları oynayarak geçirdikleri söylenebilir. Öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

Teneffüste dışarı çıkmıyorum. Vaktimi sınıfta geçiriyorum. Sınıfta vaktimi güzel geçiriyorum.

A Okulu, Ö25, 06 Mart 2018

Arkadaşlarım ile birlikte bahçede oyun oynuyoruz. Bahçede geziyoruz. Etraftaki başka çocuklar düştükleri zaman onlara yardım ediyoruz. arkadaşlarım ile birlikte.

B Okulu, Ö 2, 08 Mart 2018

Teneffüslerde vaktimi futbol oynayarak, saklanmacı oynayarak, Basketbol oynayarak, bu gibi tarzı oyunlar oynayarak teneffüsümü geçiriyorum.

C Okulu, Ö 16, 09 Mart 2018

TEMA II: Teneffüslerde öğrencileri en çok rahatsız eden durumlar

Öğrencilere sorulan “Teneffüslerde seni en çok rahatsız eden durumlar nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 2’de tema, alt tema ve kodlar şeklinde yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin teneffüste vakitlerini geçirdikleri ortam ve eylemler

Alt Temalar	Kodlar	f	%	Toplam		
				f	%	
Öğrenciler	Başka öğrencilerin bana çarpması/itmesi	51	36	143	71	
	Çok gürültü yapılması	25	17			
	Kavga edilmesi	20	14			
	Oyuna alınmama	10	7			
	Oyunumun bozulması	9	6			
	Alay edilmesi	9	6			
	Koridorda koşulması	7	5			
	Kötü söz/küfür edilmesi	5	4			
	Oyunda mızıkçılık yapılması	4	3			
	Tükürülmesi	3	12			
Okul	Teneffüsün çabuk bitmesi	42	79	53	26	
	Bahçenin çok kalabalık olması	8	15			
	Bahçenin küçük olması	3	6			
Öğretmenler	Yağmur/kar yağınca bahçeye çıkmanın yasaklanması	3	60	5	3	
	Nöbetçi öğretmenin sürekli bağırması	2	40			
		Toplam	201	100	201	100

Tablo 2 incelendiğinde öğrencileri rahatsız eden durumlar, öğrenci, okul ve öğretmen alt temalarına ayrılmıştır. En çok diğer öğrencilerin yaptığı davranışlardan rahatsızlık oldukları, okul alt temasında teneffüsün çabuk bitmesinden duydukları rahatsızlığı dile getirdikleri görülmektedir. Öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

...Teneffüslerde... beni... en çok rahatsız eden durumlar... Çocukların
biz...maş...aynaktan...gelip...sahneye...almaları...Çocukların...aşırı...
...deresinde...bağırması...bunlar...beni...rahatsız...ediyor...bu...
...yüzden...bazen...sınıfta...kalıyorum...

A Okulu, Ö 18, 03 Mart 2018

Merdin'den de... ikerken... birilerini... çarpması... arkadaşları...
bana... sarıya... ve birilerini... bana... çarpması... ben...
napıyorsa... dibine... altında... bana... küfür... etmesi...

B Okulu Ö 30, 08 Mart 2018

Teneffüslerde... beni... şu... çok... rahatsız... ediyor... Mesela... te-
neffüs... on... dakika... ve... ben... tam... bahçeye... çıkarken... teneffüsün
bilmesi... beni... biraz... kederiyor...

C Okulu Ö 14, 09 Mart 2018

TEMA III: Öğrencilerin teneffüse yönelik düzenleme önerileri

"Sence teneffüsleri daha güzel geçirebilmek için ne gibi düzenlemeler yapılabilir?" sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 3'de tema, alt tema ve kodlar şeklinde yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin teneffüse yönelik düzenleme önerileri

Alt Temalar	Kodlar	f	%	Toplam	
				f	%
Oyun alanının fiziksel düzenlenmesi	Park olmalı	31	30		
	Spor alanları olmalı	23	22		
	Farklı oyun alanları olmalı	9	9		
	Bahçe büyütülmeli	7	7		
	Sessiz alanlar olmalı	6	6		
	Okul duvarları eğlenceli olmalı	5	5		
	Dinlenme alanları olmalı	5	5	102	46
	Tırmanma alanları olmalı	4	4		
	Yere seksek çizilmeli	3	3		
	Masa tenisi olmalı	3	3		
	Top havuzu olmalı	2	2		
	Hikaye okuma alanları olmalı	2	2		
Kapılar büyütülmeli	2	2			
Zamansal düzenleme	Teneffüsler uzatılmalı	40	58		
	Her sınıfa yetecek alan olmalı	10	14		
	Nöbetçi öğretmen sayısı arttırılmalı	9	13	69	32
	Teneffüsler planlanmalı	7	10		
	Okul malzemeleri özgürce kullanılmalı	3	5		

Oyun alanlarının çevresel düzenlenmesi	Bahçe zemini çimen olmalı	11	35		
	Ağaç ve çiçek dikilmeli	16	50		
	Hayvanlar olmalı	2	6	32	15
	Okul servisleri bahçede beklememeli	2	6		
	Bahçe hava koşullarına uygun olmalı	1	3		
Oyun alanlarının içeriksel olarak düzenlenmesi	Yarışmalar düzenlenmeli	4	28		
	Bazı deneyler bahçede yapılmalı	3	20		
	Eğitici etkinlikler olmalı	2	13	15	7
	Müzik çalmalı	2	13		
	Zeka oyunları oynanmalı	2	13		
	Öğretmenler de oyuna katılmalı	2	13		
Genel Toplam		218	100	218	100

Tablo 3 incelendiğinde oyun alanlarının fiziksel düzenlenmesi, zamansal düzenlemeler, oyun alanlarının çevresel düzenlenmesi ve içeriksel düzenlenmesi olmak üzere dört alt tema altında toplandığı görülmektedir. Öğrencilerin ağırlıklı olarak oyun bahçelerinin fiziksel olarak düzenlenmesi (park ve spor alanlarının olması) zamansal düzenlemelerde ise teneffüslerin süresinin uzatılması görüşlerinin ön plana çıktığı söylenebilir. Öğrenci cevaplarından bazıları şu şekildedir:

teneffüsler uzun olsa, bahçede daha çok ağaç
olsa sınıf ve bahçede daha çokda okuma alanı
olsa, bahçede oynayacak güzel bir parkur olsa
daha da güzel olurdu.

A Okulu Ö34, 06 Mart 2018

Bahçenin yerleri otolsun ve teneffüsler uzatılabilir.

B Okulu, Ö 15, 08 Mart 2018

lobide kenara renkli betonlar yapıp araya oyuncağlar
koyabilirler ve bahçeye büyük bir park
yapabilirler ayrıca teneffüsler 20 dakika olabilir.

C Okulu Ö 29, 09 Mart 2018

TEMA IV: Öğretmenlerin daha etkili ve verimli teneffüsler geçirilmesine yönelik fikirleri nelerdir?

Öğrencilerin teneffüslerde en fazla zamanı geçirdikleri alanın okul bahçesi olduğu düşünülerek öğretmenlerden görev yaptıkları okulun bahçesine yönelik görüşleri alınması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmenlere yönelik olarak hazırlanan formun birinci

bölümünde yer alan okulun fiziki yapısına yönelik görüşleri, ikinci bölümde ise teneffüslerin daha etkili ve verimli geçirilmesine yönelik görüşleri alınmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin gözünden 3 farklı uygulama okulundaki fiziki alt yapı Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Uygulama okullarının fiziki yapısı

<i>Özellikler</i>	<i>A Okulu</i>	<i>B Okulu</i>	<i>C Okulu</i>
Okul bahçesini çevreleyen duvarlar var mı?	√	√	√
Tören alanı	√		√
Basketbol sahası	√	√	√
Voleybol sahası	√		√
Bahçe zemini	<i>Asfalt/Beton</i>	<i>Asfalt/Beton</i>	<i>Yeşil Alan/Beton</i>
Farklı aktiviteler yapılacak alanlar	√		√
Farklı teneffüs politikası			√

Tablo 4 incelendiğinde üç okulun da birbirine benzer ve farklı yönleri olduğu görülmektedir. Bu özelliklerin hali hazırdaki birçok ilkokulun bahçesine yönelik standart özellikleri yansıttığı söylenebilir. Bu yapıdaki okullarda öğretmenlik yapan öğretmenlerin teneffüslere yönelik değerlendirmeleri için yapılan analiz sonucunda elde edilen temalar ise Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin daha etkili ve verimli teneffüsler geçirilmesine yönelik fikirleri

<i>Alt temalar</i>	<i>Kodlar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>	
				<i>f</i>	<i>%</i>
Okul bahçesinin fiziksel olarak düzenlenmesi	Bahçe boyutlarının öğrenci mevcuduna uyumu	8	32		
	Yeşil alanın daha çok olması	6	24		
	Dinlenme alanları olmalı	4	16		
	Spor alanların daha fazla olması	3	12	25	52
	Sallanma ve tırmanma alanları olmalı	2	8		
	Hava koşullarına uygun hareket alanları olmalı	1	4		
	Hayvan barınağı olmalı	1	4		
İçeriksel düzenlenmesi	Teneffüs süreleri daha uzun olmalı	8	50		
	Farklı oyun alanlarının artırılması	7	44	16	33
	Eğitici oyun alanları eklenmeli	1	6		

	Güvenlik önlemleri artırılmalı	4	58		
Öğrenciye Uygunluk	Bahçedeki ses sınıfları etkilememeli	1	14	7	15
	Çocuk ruhuna uygun bir alan olmalı	2	28		
Toplam		48	100	48	100

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde okul bahçesinin fiziksel olarak düzenlenmesi, içeriksel düzenlemesi ve öğrenciye uygunluk alt temaları altında toplandığı görülmektedir. Çoğunlukla bahçe boyutlarının öğrenci sayısı ile uyumlu olması, spor alanlarının artırılması ve farklı oyun alanlarının fazla olması görüşünü tekrarladıkları görülmektedir. Ayrıca sallanma ve tırmanma alanı, hayvan barınağı ve çocuk ruhuna uygun ortamların olması gibi görüşler de ifade edilmiştir. Öğretmen cevaplarından bazıları şöyledir:

Okul bahçemiz geniş bir alan değil. Çocukların oynayabileceği birkaç oyun alanı (sebek, hedef...) var fakat yeterli değil. Mümkün olduğunca spor alanları, küçük bir botanik bahçe (kendi ektiklerini yetistirebilecekleri), mislik bir hayvan barınağı ve eğitici oyun alanları çok faydalı olacaktır. 😊

A Okulu, ÖĞRT 2, 06 Mart 2018

Tamamen kısıtlı alan. Çocukların oynayabilecekleri alanları yok. Yetersiz. Emniyetsiz. Zeminin asfalt olması yaralanmalara sebep olmaktadır. Basketbol ve voleybol sahaları ayrı değil, tüm öğrencilerin ortak kullanım alanı içerisinde. Bu sebeple kavgaya ve oyunların bozulmasına neden olmaktadır.

B Okulu, ÖĞRT 5, 08 Mart 2018

Okul bahçesinin bir bölümünün çim alan (plastik çim) olarak ayrılması, ağaçlandırmanın daha çok yapılması, bahçemizin daha da büyük olmasını vb. istendim.

C Okulu, ÖĞRT 2, 09 Mart 2018-03-20

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin de hayalini kurdukları ve olması gerektiğini düşündükleri fikirlerle örtüştüğü görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Öğrencilerin teneffüse yönelik görüşlerini alarak var olan durumu ve öğretmenlerin daha etkili ve verimli teneffüsler geçirilmesine yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar şöyledir:

Öğrenciler teneffüste vakitlerini nasıl geçirmektedir? sorusuna ilişkin görüşler incelendiğinde öğrencilerin teneffüslerini çoğunlukla açık alanda oyun oynayarak ve spor yaparak geçirdikleri görülmektedir. Alan yazında da yer alan bir çok çalışmada çocukların açık havaya

çıkmasının gerekliliği ve önemi üzerinde durulmaktadır (Frost, 2012). Koşma, kocvalamaca aktivitelerinin teneffüs süresince devam ettiğini, daha çok geleneksel oyunların (seksek, saklambaç vb) yere çizili alanlarda, duvar köşelerinde ve okul bahçesinde oynadığı sonucuna ulaşılan bir başka çalışmada da benzer bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Karadeniz ve ark., 2018).

Teneffüslerde öğrencileri en çok rahatsız eden durumlar nelerdir? sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde diğer öğrencilerin kendilerine çarpması/itmesinden rahatsız oldukları, teneffüs sürelerinin yetersizliği ve çok gürültü olması olarak ifade edilmiştir. Bu duruma en çok okul mevcutları ile okul bahçesinin büyüklüğü ve niteliğinin uyumsuz olmaları sebep olarak gösterilebilir. Bu duruma çare olarak farklı teneffüs politikaları uygulanabilir; teneffüse zilsiz çıkma ve her sınıf düzeyinde ayrı saatlerde bahçeyi kullanma veya teneffüs alanlarında sınıf düzeyine göre çeşitlilik sağlama vb. Böylece çocukların kendilerine ait alanlara sahip olması sağlanabilir. Bu konuda yapılan çalışmalarda okul ortamlarındaki gürültünün normal ses aralığının üstünde olduğu ve yoğunlukla okul koridorlarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özbıçakçı ve ark., 2012). Bu bağlamda okul bahçesine çıkmaya yönlendirilmesi ile gürültünün etkisinin azaltılması sağlanabilir.

Öğrencilerin hayallerindeki teneffüslere yönelik fikirleri nelerdir? sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde hayallerindeki teneffüslere yönelik olarak ise en çok vurguladıkları isteklerin oyun alanlarının fiziksel olarak düzenlenmesi ve zamansal düzenlemeleri içerdiği görülmektedir. Çoğunlukla okul bahçesinde park, spor alanı ve farklı oyunlar için uygun alanlarının olması ve teneffüslerin sürelerinin uzatılması gerektiği ifade edilmiştir. Teneffüs süreleri ile ilgili yapılan çalışmalar da göstermektedir ki etkili ve kaliteli teneffüsler öğrenme ortamını ve sınıf iklimini olumlu etkilemektedir (Yaman, 2006; Kıncal ve Genç, 2002; Hotaman ve Yüksel Şahin, 2009). Süresi kısalan teneffüsler, temel ihtiyaçların başında gelen beslenmenin yanı sıra diğer ihtiyaçları giderme, oyun oynama ve sosyalleşme olanaklarını da kısıtlamaktadır (Sarışık ve Düşkün, 2016). Bu yüzden teneffüs sürelerinin özellikle ilkökul dönemindeki öğrenciler için uzatılması gerektiği söylenebilir.

Öğretmenlerin daha etkili ve verimli teneffüsler geçirilmesine yönelik fikirleri nelerdir? sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde daha etkili ve nitelikli teneffüsler için okulun fiziki yapısına ilişkin görüşlerin ağırlık kazandığı bahçe boyutlarının öğrenci sayısı ile uyumlu olması, farklı oyunlar oynayabilecekleri alanların fazla olması görüşünü tekrarladıkları görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin öğretmenlerin ortak bir görüşe sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca sallanma ve tırmanma alanlarının, hayvan barınağının olması ve çocuk ruhuna uygun olması gerektiği görüşleri de ifade edilmiştir. Öğretmen, müdür ve teneffüs koçu görüşme notlarına, öğrenci odak grup görüşmelerine, gözlem notlarına ve öğretmenlere uygulanan anket sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin daha kaliteli ve amaçlı zaman geçirdikleri görülmektedir.

Playworks okullarında yürütülen (2012) her çocuğa güvenli bir ortamda eğlenceli zaman geçirme ve oyuna katılma fırsatı vermesi gerekçesi ile teneffüslere odaklanıyor. Yine bu çalışmada Playworks okullarında da teneffüslerin etkililiği ile zorbalığın anlamlı bir şekilde azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada ilk ders zili çalmadan önce başlayan ve okul günü bittikten sonra da devam eden, Playworks'ün görevlendirdiği eğitimciler mahallelerde yaşça büyük çocukların üstlendiklerine benzer roller üstlenmektedir. (Okullarda Empatyi

Geliştirmek İçin Bir Rehber, 2012). Böylece günümüz dünyasında sıkça duyduğumuz fiziksel ve duygusal zorbalığın azalması sağlanabilir.

Bütün bu sonuçlar ışığında öneriler şu şekilde sunulabilir.

Araştırmacılara yönelik olarak;

- Okuldaki eğitim ve öğretim ortamının önemli bileşenlerinden biri olan teneffüsler ile ilgili daha fazla çalışma yapılabilir.
- Farklı uzmanların bir araya gelerek oluşturacağı standartlara uygun fiziki ortamları oluşturulabilir.
- Dünyadaki uygulama örnekleri incelenebilir.
- Sadece öğretmen ve öğrencilerin değil, okulda görev yapan eğitim yöneticilerinin veya velilerin görüşleri alınarak da var olan durumu daha geniş bir bakış açısıyla ortaya koyan başka çalışmalar da yapılabilir.

Uygulayıcılara yönelik olarak ise;

- Ülkemizdeki uygulamalarda zamansal ve içeriksel bir takım düzenlemeler yapılması önerilebilir.
- Teneffüslerdeki gürültünün azaltılmasına yönelik olarak gürültünün daha az etkili olması içinde öğrencilerin olabildiğince açık havada vakit geçirmeleri sağlanabilir.

Teşekkür ve Bilgilendirme

Bu çalışma 27-29 Nisan 2018 tarihinde Budapeşte/ Macaristan’da yapılan IV. Uluslararası Afro Avrasya Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynakça

- Berg, B. L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4th ed.). Allyn ve Bacon, Needham Heights, MA.
- Blatchford, P. & Sumpner, C. (1998). “What do we know about breaktime? Results from a national survey of breaktime and lunchtime in primary and secondary schools”, *British Educational Research Journal*, 24(1), 79-94.
- Brez, C. & Sheets, V. (2017). “Classroom benefits of recess”, *Learning Environments Research*, 20(3), 433-445.
- Bulunuz, M., Bulunuz, N., Tavşanlı, Ö. F., Orbak, A. Y., & Mutlu, N. (2018). İlkokullarda gürültü kirliliğinin düzeyi, etkileri ve kontrol edilmesine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 661-671.
- Bumin, G. (2018). “Günümüz Toplumunda Çocukların Çevresi, Roller ve Aktiviteleri”, (ed.) Gonca Bumin, *Çocuklarda Ergoterapi*, Ankara: Hipokrat Yayınevi.
- Davey, L. (2009). “The Application of Case Study Evaluations”, *Elementary Education Online*, 8(2), 1-3.
- Frost, J. L. (2012). “The changing culture of play”, *International Journal of Play*, 1(2), 117-130.
- Golinkoff, R. M., Hirsh-Pasek, K. & Singer, D. G. (2006). “Why play = learning: A challenge for parents and educators”. (ed.) Dorothy G. Singer, Roberta Michnick Golinkoff, Kathy Hirsh-Pasek *Play = learning: How play motivates and enhances children’s cognitive and social-emotional growth*, New York: Oxford University Press.

- Hotaman, D., & Yüksel Şahin, F. (2009). "Okulun öğelerine ve bazı değişkenlere göre ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi", *E-Journal of New World Sciences Academy* (NWSA), 4(3), 833-858.
- Karadeniz, B., Özyavuz, A., Türk, Y. A., Topaloğlu, G., & Bayram, Z. Y. (2018). "İlkokul Bahçelerinde Davranış Haritaları Bağlamında Mekânsal ve İşlevsel Bir Analiz: Trabzon Örneği. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(3), 649-667.
- Karasel Ayda, N., & Güneyli, A. (2018). "Recess" in the Eyes of Primary School Students: Cyprus Case". *Sustainability*, 10(2), 355-375.
- Kincal, R. & Genç, S. (2002). "İlköğretimde Teneffüsün Yeri ve Önemi", *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 86-94.
- London, R. A., Westrich, L., Stokes-Guinan, K., & Mclaughlin, M. (2015). "Playing Fair: The Contribution of High-Functioning Recess to Overall School Climate in Low-Income Elementary Schools", *Journal of school health*, 85(1), 53-60.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. -USA: Sage Publication.
- Okullarda Empatiyi Geliştirmek İçin Bir Rehber (2012), <http://www.farkyaratansiniflar.org/pdf/Empati-icin-rehber.pdf> web adresinden 15.03.2018'de alınmıştır.
- Özbiçakçı, F. Ş., Çapık, C., Gördes, N., Ersin, F., & Kissal, A. (2012). "Bir okul toplumunda gürültü düzeyi tanılması ve duyarlılık eğitimi", *Eğitim ve Bilim*, 37(165), 238-245.
- Patton, M. Q. (1997). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park: Sage Publication,
- Pellegrini, A. D., & Davis, P. D. (1993). "Relations between children's playground and classroom behaviour", *British journal of educational psychology*, 63(1), 88-97.
- Ramstetter, C. L., Murray, R., & Garner, A. S. (2010). "The crucial role of recess". *Journal of School Health*, 80, 517-526
- Rhea, D. J. (2016). "Recess: The forgotten classroom", *Instructional Leader Journal*, 29(1), 2-6.
- Sarıışık, Y. & Düşkün, Y. (2016). *Çocukların Gözünden Okulda Yaşam. Eğitim Reformu Girişimi*, İstanbul.
- Stapp, A. C., & Karr, J. K. (2018). "Effect of Recess on Fifth Grade Students' Time On-task in an Elementary Classroom", *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(4), 449-456.
- Tamer, N., Küçükçiftçi, S., ve Şan, B. (2011). İlköğretim okullarında gürültüden rahatsızlığın alan çalışmalarına bağlı olarak saptanması, *İTÜ Dergisi*, 10(2), 169-181.
- Tekeci, Y. (2018). "Çocukların Okulda Fiziksel Aktivitelere Katılımı", (ed.) Gonca Bumin, *Çocuklarda Ergoterapi*, Ankara: Hipokrat Yayınevi.
- Yaman, E. (2006). "Eğitim sistemindeki sorunlardan bir boyut: Büyük sınıflar ve sınıf yönetimi", *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 261-274.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research. Design and methods*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Zask, A., Van Beurden, E., Barnett, L., Brooks, L. O., & Dietrich, U. C. (2001). "Active school playgrounds—myth or reality? Results of the "move it groove it" project", *Preventive medicine*, 33(5), 402-408.